

Білоус В. С. Національно-патріотичне виховання – важливий напрям роботи бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського [Електронний ресурс] / В.С. Білоус // Міжнародна науково-практична конференція «Організація і методика створення галузевих бібліотечно-інформаційних ресурсів для освітянської галузі України», 17-18 листопада ; ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

УДК 027.7:[37.015.31:172.15]

Білоус Валентина Степанівна,
директор бібліотеки Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського,
Вінниця, Україна

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Стаття відображає основні проблеми виховання, традиційні та інноваційні форми національно-патріотичного виховання. Зосереджено на досвіді бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, культурно-просвітницька робота, краєзнавча діяльність, бібліотека Вінницького державного педагогічного університету.

The article display main problems of education, traditional and innovative forms of national-patriotic education. It focus on the library's experience of Vinnitsa State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskiy.

Key words: national-patriotic education, cultural and educational work, local history activities, library of Vinnitsa State Pedagogical University.

Актуальність дослідження. Національний патріотизм як духовно-моральний чинник посідає важливе місце у вихованні сучасної особистості поряд із загальнолюдськими та національними цінностями. [6, с.22]. Ідеалом національно-патріотичного виховання є формування гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної і національно свідомої людини, наділеної високими духовними якостями, патріотичними почуттями любові та відповідальності за долю своєї країни, гордості за її минуле і сьогодення. Головна мета національно-патріотичного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань народу, формування у молоді рис громадянина, розвиненої духовної, моральної,

художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Воно включає у себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, володіє високим рівнем комплексності, тобто охоплює своїм впливом усі покоління, пронизує усі сторони життя. Постає потреба створення цілісного поняття «національно-патріотичне виховання», що ґрунтуватиметься, з одного боку, на основі історичних й культурних цінностей, традицій і звичаїв народу, а з іншого – враховуватиме сучасні реалії побудови громадянського суспільства та інтеграції України у світове та європейське співтовариство [4, с.10].

Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції Гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, дедалі більшої актуальності набуває національно-патріотична діяльність соціальних інститутів, у т. ч. бібліотек [1, с.4]. Відповідно до Концепції якісних змін [3] бібліотеки сприяють консолідації суспільства заради дотримання миру, європейських цінностей, підвищення добробуту людей; допомагають об'єднатися навколо принципів державного суверенітету та територіальної цілісності країни, непорушності кордонів й незалежності, безпеки та боротьби з тероризмом; стають важливим чинником формування національної самосвідомості, патріотизму, підтримки. Сьогодні кожен громадянин України відчуває незвичний дух єднання та небувале піднесення патріотизму. Любов до своєї країни по-новому оживає у кожному серці, єднаючи українців. Актуальність даної теми має особливе значення на часі, в умовах соціально-економічної та політичної кризи, військових дій на Сході України, наростання інформаційного протистояння. Бібліотеки по-новому усвідомлюють свою роль у формуванні концептів національної пам'яті та світоглядних позицій сучасників, власними методами транслиують світові позицію незалежної держави [2, с.12].

Мета статті – показати актуальність та важливість національно-патріотичного виховання у діяльності бібліотеки вищого навчального закладу, розповісти про досвід роботи книгозбірні Вінницького

педуніверситету, яка має великий потенціал, спрямований на максимальне задоволення інформаційних потреб користувачів, виховання національно-патріотичних якостей майбутнього освітянина, вчителя нової формації.

Аналіз досліджень. Питанню діяльності бібліотеки щодо національно-патріотичного виховання молодого покоління присвячено чимало робіт, дана тема розглядається на наукових конференціях, семінарах, круглих столах, висвітлюється на сторінках фахових видань науковими працівниками, практиками освітянської та бібліотечної галузі, серед яких Т. Вилегжаніна, О. Воскобойнікова-Гузєва, В. Горак, Л. Поперечна, Л. Савенко, Н. Філяєва, І. Чорна, В. Якубовський та інші.

Виклад основного матеріалу. Бібліотеки вищих навчальних закладів відіграють важливу роль у формуванні інформаційного простору, розвитку інформаційно-комунікаційної діяльності у контексті забезпечення доступу студентів до знань та інформації, вихованні молодого покоління на стійких громадянських позиціях, національно-патріотичних засадах. Одним із важливих завдань бібліотеки Вінницького педуніверситету – зберігання та популяризація документів про культурно-історичну спадщину українського народу, Подільського краю, освітянської спільноти, що сприяє національно-патріотичному вихованню майбутнього вчителя.

Інформаційно-бібліографічна діяльність бібліотеки передбачає формування та організацію бібліотечного ресурсу національно-патріотичного спрямування як у паперовому так і в електронному вигляді. У довідково-бібліографічному апараті бібліотеки документи національно-патріотичної тематики знаходяться за рубриками таблиць бібліотечно-бібліографічних класифікацій. Більш детально розкривають фонд тематичні рубрики («Революція гідності», «Антитерористична операція. Подвиг учасників АТО»), що популяризують матеріали про події сьогодення, які назавжди закарбувалися в історії України. Електронний каталог відображає ресурси національно-патріотичної тематики у БД «Книги», «Аналітичні описи», «Повнотекстові видання», фонд медіа теки.

Інформаційно-аналітична та соціокультурна діяльність бібліотеки спрямовується на організацію та реалізацію проектів з висвітлення важливих історичних подій українського народу та його державності, які сприяють посиленню національно-патріотичного виховання; проведення заходів на підтримку учасників бойових дій у зоні АТО та їх сімей; популяризацію інформаційних ресурсів, орієнтованих на допомогу тимчасово переміщеним особам; співробітництво із волонтерськими рухами у благодійних акціях.

Революція Гідності, анексія Криму, війна на Донбасі – ця тема хвилює мільйони людей в Україні і за кордоном. Про події, які визначили перебіг історії нашої держави, підготовлено бібліографічний дайджест «Героям слава!», який містить анотації, фрагменти текстів, цитати. Видання розраховане на широке коло читачів, студентів, всіх, хто цікавиться історією нашої країни.

Зміст виховної роботи освітянської книгозбірні включає у себе: формування у студентів гуманістичного світогляду, гуманного ставлення до людини, суспільства, природи; формування у студентів громадянськості як інтегративної якості особистості; зміцнення історичної пам'яті молодого покоління, розвиток політичної культури студентської молоді. Національно-патріотичне виховання є складовою виховного процесу роботи бібліотеки та являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність з формування у студентів високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків.

Неоціненним скарбом є мова і книга – це духовні фортеці, які ми повинні оберігати і плекати, виховувати любов і повагу до них. Бібліотекою проведено комплекс заходів «Мова барвінкова, багата і ніжна, і тепла, як батьківська хата», експоновано тематичні книжкові виставки: «Найбільше і найдорожче добро кожного народу – це його мова, ота жива схованка людського духу»; «Мово рідна, мово колискова – совісті народної дзвіниця» (До Дня рідної мови); «Свято духовної єдності. День слов'янської писемності і культури»; «Українська мова: від заборони до утвердження» (до Дня

української писемності); «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову»; «Старослов'янська-сакральна мова»; «Фразеологічне багатство української мови»; «Коштовний скарб народу»; «Спочатку було слово».

Відродження народних традицій, обрядів, звичаїв є характерною рисою нашого часу. Бібліотекою реалізовано комплекси заходів, присвячених розвитку національних традицій («З криниці народної мудрості», «Народні традиції»). Бібліотека активним чином долучається до участі у міських та університетських заходах, свята-ярмарку «Народна культура Поділля в контексті Європейської спадщини», Днів народознавства, бере участь у майстер-класах з плетіння бісером, під час яких організовує книжкові виставки («Народні ремесла», «Вироби майстринь-бібліотекарів», «Library handmade», «З родини йде життя людини»). Для студентів Інституту історії етнології і права спільно з викладачами організовано цикл семінарських занять, присвячених зимовим святам та обрядам українського народу. Студенти розігрували театралізовані сцени – Андріївські вечорниці, Святий вечір, щедрий вечір. У «зимовій» читальній залі кусали «калиту», звучали щедрівки, колядки. Бібліотекарі поділилися своїми спогадами про те, як в їхніх родинх дотримувалися та збереглися народні традиції, розповіли студентам рецепти смачної куті. Цикл зимових свят супроводжували виставки-календарі («Зимові обряди», «Сипле зимонька снігами»), книжково-ілюстративні виставки («У Віфлеємі зірка ясно засіяла»).

Великодні свята бібліотека святкує спільно зі своїми користувачами: організовуються тематичні виставки («Великодні свята українців «Великдень всіх нас на гостину просить»), тематичні перегляди («Символіка української писанки», «Писанка – любові й миру вірна берегиня»), театралізовані зустрічі, перформанс, майстер-класи з писанкарства.

Український народ століттями плекав славні козацькі традиції. Гордий дух лицарів-запорожців є стрижнем української національної ментальності, дає снаги вистояти, надихає на боротьбу й веде до перемоги. Бібліотека бере

активну участь у заходах до Дня Українського козацтва, організовує цикл заходів «Лине слава козацька з далеких віків», «До джерел козацької мудрості», «Пам'ятаймо ту славу...». У рамках заходів – тематичні виставки, присвячена річниці від дня народження Богдана Хмельницького «Шлях життя короткий, а слави – вічний», тематичні полиці «Світоч козацького духу», «Україна на історичних роздоріжжях: події, документи, історичні місця», цикл книжково-ілюстративних виставок на тему «Щоб наша слава, козацька слава, повік не пропала», серед яких тематичні виставки «Епоха козацтва», «Лицарі духу», виставка-посвята «Біля витоків національної державності», тематичні огляди на тему «Феномен козацтва». У читальних залах бібліотеки експоновано цикл виставок: «Непереможний лицар» (Іван Сірко), «Пилип Орлик – будівничий української державності», «Історичні портрети».

До Дня Соборності та Свободи України проведено комплекс заходів «У майбутнє держави вірю», який включав тематичні виставки: «Майбутня доля мислилась соборно», «Соборність України – основа державності», «Україно, соборна державо, сонценосна колиска моя», «Будівничі української державності», «Творці незалежної України», «Буде жити України і слава, і воля...».

З метою вдосконалення національно-патріотичного виховання студентів, формування високої моральності, вшанування пам'яті про трагічні події із життя українського народу, перемогу над фашизмом у Другій світовій війні та шанобливого ставлення до ветеранів працівниками бібліотеки організовано книжкові експозиції «Поділля в полум'ї війни», «Пам'ятати заради майбутнього», виставку-реквієм:

«Ніхто не створений для війни,
І навіть доблесті сини,
Вернувшись в світ і тишину,
Клянуть могильщицю війну».

Мистецький проект «Тихі зорі вічної пам'яті», створений до Дня Перемоги, нікого з відвідувачів бібліотеки не лишив байдужим. Працівники бібліотеки представили на заході світлина своїх рідних, учасників Другої світової війни, предмети періоду війни, які зберігаються вдома, як нагадування про ті страшні роки. Фоном заходу була музика воєнних та післявоєнних років.

«Поділля у роки Другої світової», під такою назвою відбулася зустріч з доцентом інституту історії, етнології і права А.В. Войнаровським, який повідав присутнім про малознані сторінки страшної війни на території Вінниччини, про події під час окупації, які передували військовим діям на Вінниччині. До дня вшанування пам'яті жертв Другої світової війни підготовлено експозицію «У пам'яті народній». Почесне місце серед експонатів мали видання: «Безсмертя. Книга пам'яті України. 1941-1945», присвячені Голокосту. Працівники бібліотеки провели зустріч-знайомство з істориком, дослідником із Голландії Кором Роосом, який презентував свою книгу «Рожденные страдать».

Вшановуючи пам'ять воїнів, загиблих під час війни в Афганістані, привертаючи увагу студентської молоді до подій Афганської війни та подвигу наших співвітчизників, організовано виставку-посвяту «Воїни – інтернаціоналісти, миротворці», «День вшанування учасників бойових дій на території інших держав».

Виховуючи патріотичні почуття у студентської молоді, книгозбірнею організовано захід до відзначення річниці Революції Гідності. Зустріч студентів з учасниками Майдану, АТО, волонтерами мала назву «Наша стражденна незалежність». Студенти дізналися про мужність військових, про значимість волонтерського руху в Україні, про героїзм простих українських хлопців, готових віддати життя за мир і спокій в Україні. Присутнім було запропоновано перегляд відеоролика «Події, що нас змінили» та виставку періодичних видань «Покликала нас Україна». Перегляд таких матеріалів

нагадав події, що спричинили масові протести в Україні, анексію Криму та розв'язали неоголошену війну на Сході нашої держави.

У рамках книжкового клубу «Автограф» відбулася презентація книги «Украина – боль и боль», присвяченої подіям на Сході. Авторами книги є наші земляки: психолог-волонтер волонтерського корпусу сприяння реабілітації бійців АТО «Живиця» – В. Вінничук, вінницький журналіст та письменник – О. Філін, учасник бойових дій в зоні АТО, командир підрозділу – В. Янушевський. Правдивою основою книги є мужність та патріотизм воїнів, любов до рідної землі.

Волонтери та учасники АТО, життя та героїчні вчинки яких є яскравим прикладом для студентської молоді – часті гості у бібліотеці. Колектив бібліотеки не залишається осторонь подій, які сьогодні хвилюють кожного українця. Активним чином долучилися до загально міських та університетських акцій «Домашні смаколики воїнам АТО», разом з усією університетською спільнотою плели маскувальну сітку, збирали та передавали до військового госпіталю книги для поранених бійців. Бібліотекою було організовано благодійну акцію «Підтримаймо своїх». Зібрані кошти та необхідні речі для воїнів-захисників були передано волонтерам та учасникам АТО з надією на перемогу.

Краєзнавство – це ще одна сходинка до виховання духовності та патріотизму. Любов до малої батьківщини виростає в любов до своєї країни. Вивчення історії народу, його звичаїв, культури, національних та етнічних проблем свого краю, виховання патріотизму у новій студентській генерації вимагає поглиблення змісту краєзнавчої роботи у бібліотеці. Вивчення та дослідження краєзнавства спрямовує зусилля на виховання високого почуття патріотизму, глибокої поваги до історії, культури, мови, традицій українців і національних меншин, що проживають на території Вінницької області та Поділля. Минуле і сьогодення краю, досвід попередніх поколінь, їх традиції, побут, звичаї, знайомство з героями краю та багато іншого – все це є темою численних бібліотечних заходів. Закономірно, що одним із складових

проекту «Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського – модель сучасної бібліотеки вищого навчального закладу» є краєзнавчий проект «Мій край, моя історія жива. На шляху розвитку нових технологій краєзнавчої роботи», у рамках якого проведено низку краєзнавчих заходів.

З метою популяризації краєзнавчих досліджень проведено вечір-зустріч з доктором географічних наук, проф. А. В. Гудзевичем, який презентував книгу «Вулицями рідного міста». До презентації бібліотека підготували виставку «Природоохоронна Вінниччина» та бібліографічний огляд «Заповідними стежками Вінниччини».

У рамках проекту відбулася краєзнавча пішохідна екскурсія «Вулицями невідомої Вінниці», за участю історика, краєзнавця О. Федоришена. Вінниця у його виконанні – чарівна, чудова та мила, містична та загадкова, старовинна та сучасна, знайома та таємнича. Екскурсія розпочалася з Європейської площі від Вінницької вежі, історичної візитки міста, на якій майорить прапор з гербом міста. Розповідав історик про місто, як про живу особу, розпочинаючи з паспорта Вінниці. На Європейській площі міста, де знаходяться Меморіал Слави та пам'ятник героям Небесної Сотні, усі перейнялися героїчним подвигом і патріотизмом загиблих, що відстоювали свободу та незалежність України.

Цікавий краєзнавчий захід – презентація книги О. Федоришена «Вінниця. Історія іншого часу (Історичний хроноскоп)», повноцінним персонажем якої є учительський інститут, з якого і розпочалася історія Вінницького педагогічного університету (1912 р.).

У рамках міжнародного фестивалю оповідання «Intermezzo», який проходив у Вінниці у читальній залі бібліотеки відбулися зустрічі-дискусії «Коцюбинський і острівна література», «Краса і сила / Сила і краса: психологічні портрети Коцюбинського і Винниченка». Серед учасників дискусії сучасні письменники України, а саме В. Лис, О. Балабко, Р. Чопик, С.Кирилук, І. Зелененька, Ришард Купідур (Польща) та ін. Працівники

бібліотеки та студенти долучилися до участі в літературному екскурсійному маршруті «Вінниця Коцюбинського».

Колектив книгозбірні перебуває у постійному творчому пошуку, видозмінює існуючі традиційні форми і методи культурно-дозвільної роботи. Активно у роботу бібліотеки впроваджуються інноваційні форми, серед яких: проектна та музейна діяльність; книжкова інсталяція – просторові композиції; віртуальні книжкові виставки; віртуальне інформування тощо. На сайті бібліотеки проводиться активна пропаганда читання, подається актуальна інформація, експонуються віртуальні виставки, перегляди нових надходжень, створюються блоги. Завдяки широкому представленню на сайті бібліотеки та на сторінках у соціальних мережах фото- та відео репортажів про заходи, презентації книжкових виставок утворюється особливий зріз національного-інформаційного простору. Великий відсоток експонованих виставок, оглядів, переглядів містить інформацію на електронних носіях.

Висновки. Сьогодні наша країна переживає складний період. Відбувається випробування народу, становлення громадянина загартовується сила і дух нації, формується молода людина, яка має пройти складний шлях, зберегти вікові традиції та стати носієм ціннісних цивілізованих пріоритетів. І неабияка роль у цьому відводиться бібліотекам – інформаційним центрам та скарбницям духовності. Саме бібліотеки навчальних закладів у тісній синергії з освітянами, використовуючи фонди, соціально-комунікаційні технології та професійну майстерність, сприяють національно-патріотичному вихованню молодшої людини, формуванню патріота суверенної країни, становленню європейської держави – України.

Список використаних джерел

1. Вилегжаніна Т. Деякі аспекти національно-патріотичної діяльності публічних бібліотек України // Бібліотечна планета. – 2015. – №4. – С. 4-6.
2. Воскобойнікова-Гузєва О. Соціокомунікаційна діяльність бібліотек України в новітніх умовах / Олена Воскобойнікова-Гузєва // Бібліотечний вісник. – 2016. – №1. – С. 12-17.

3. Матеріали до стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України»/ авт.-упоряд. О.М. Бруй, О.В. Воскобойнікова-Гузєва, В.С. Пашкова, Я.Є. Сошинська, І.О. Шевченко. – К. : УБА,2015. – 57 с.
4. Рабаданова Л. Бібліометричний аналіз наукових публікацій у галузі національно-патріотичного виховання в загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова» (1998-2015 рр.) / Рабаданова Людмила //Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 2. – С. 10-13.
5. Савенко Л. Роль юнацької бібліотеки у вихованні толерантності й духовності молоді / Лариса Савенко // Бібліотечний форум України. – 2012. – №4. – С.23-25.
6. Якубовський В. Інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання через комплексні бібліотечні заходи / В. Якубовський // Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 6. – С. 22-25.